

2025-06-16

Dnr X25-90232
Ju2025/01048

Justitiedepartementet

Yttrande över Utkastet till lagrådsremiss Skärpta regler för villkorlig frigivning

Rättsmedicinalverket (RMV), som har ombetts att yttra sig över ovan nämnda utkast till lagrådsremiss, har med utgångspunkt från den verksamhet som myndigheten bedriver följande synpunkter.

Förslaget om införande av ett system med uppskjuten villkorlig frigivning i vissa fall bygger inte på det betänkande, (SOU 2024:48), som ligger till grund för övriga förslag i utkastet. Beredningsunderlaget för uppskjuten villkorlig frigivning utgörs istället enbart av utkastet till lagrådsremiss. I en sådan situation hade det enligt RMV:s uppfattning varit särskilt önskvärt med ett grundligare resonemang om hur regeringen tänker sig att systemet med uppskjuten villkorlig frigivning ska utformas. För myndighetens del är det t.ex. av avgörande betydelse om avsikten är att just RMV ska ansvara för uppgiften att utföra riskutredningar.

RMV avstyrker, för det fall det skulle bli aktuellt, att myndigheten får i uppdrag att utföra riskutredningar inför Kriminalvårdens prövning av frågan om att skjuta upp villkorlig frigivning. RMV anser att myndigheten har sämre förutsättningar att göra en välgrundad bedömning av återfallsrisken i det aktuella sammanhanget än vad Kriminalvården själv har. Att inte låta Kriminalvården utföra riskutredningarna och istället ge RMV uppdraget att genomföra sådana riskutredningar skulle samtidigt vara förenat med stora kostnader och andra nackdelar, dessutom just för de fall där ett förändrat system för villkorlig frigivning framstår som särskilt angeläget av samhällsskyddsrelaterade skäl. En sådan ordning bedöms därför varken vara ändamålsenlig eller effektiv ur ett resurs- respektive rättssäkerhetsperspektiv. I första hand anser RMV således att Kriminalvården bör utföra riskutredningarna.

För det fall det från regeringens sida ändå bedöms vara nödvändigt med en utomstående riskutredning förordar RMV i andra hand en ordning där Kriminalvården bedömer återfallsrisken och fattar beslutet om att skjuta upp den villkorliga frigivningen och att förvaltningsdomstolen vid ett överklagande kan inhämta ett utlåtande i fråga om återfallsrisken, exempelvis från RMV eller någon annan aktör.

I sista hand, om regeringen ändå avser att ge RMV i uppdrag att genomföra riskutredningar inför Kriminalvårdens prövning av villkorlig frigivning, anser RMV att förslaget behöver ändras i flera avseenden, bl.a. för att riskutredningarna

ska kunna tillföra något värde och kunna genomföras på ett säkert sätt. En riskutredning bör då endast inhämtas i de fall det finns ett behov och upprepade riskbedömningar med korta tidsintervall bör så långt som möjligt undvikas. Myndigheten vill dock framhålla att det är osäkert om en ny riskbedömningsverksamhet av aktuell omfattning kan utvecklas till det föreslagna datumet för ikraftträdandet.

De svårigheter och den osäkerhet som finns i fråga om riskbedömningar har behandlats tidigare, exempelvis i betänkandet Villkorlig frigivning – förstärkta åtgärder mot återfall i brott (SOU 2017:61). RMV vill därvid uppmärksamma den utvärdering som Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) genomför på uppdrag av Socialdepartementet avseende kunskapsläget i fråga om riskbedömningar i psykiatri. SBU ska redovisa sitt uppdrag senast den 1 september 2025. De slutsatser som dras inom ramen för den utvärderingen kan få stor påverkan på riskbedömningar även utanför psykiatriens område, vilket behöver beaktas i det fortsatta arbetet. Det kan härvid understrykas att RMV aldrig kan uttala sig med större säkerhet än vad som är möjligt utifrån det rådande kunskapsläget.

I avsnitt 1 nedan utvecklas varför RMV inte bör få uppdraget att genomföra aktuella riskutredningar. I avsnitt 2 beskrivs ett alternativt förslag där domstol får inhämta riskutredning från en utomstående aktör. I avsnitt 3 beskrivs ändringar som behöver ske i aktuellt förslag samt bedömningarna av de kostnader som förslagen kan antas medföra.

1. RMV bör inte få i uppdrag att utföra aktuella riskutredningar

I utkastet till lagrådsremiss anförts på s. 48 följande.

Riskbedömningar utförs i mycket stor utsträckning inom Kriminalvården. De nu föreslagna reglerna är emellertid mycket ingripande och det finns därmed skäl att låta utredningen genomföras av ett organ med särskild kompetens, även om beslutet om uppskjutande av villkorlig frigivning fattas av Kriminalvården.

RMV ställer sig frågande till vad som avses med särskild kompetens och anser att de nu aktuella riskbedömningarna kan utföras av Kriminalvården.

Kriminalvården har stor kunskap och erfarenhet av riskbedömningar under verkställigheten av fängelsestraff avseende de målgrupper som nu är aktuella. RMV:s riskbedömningskompetens avser däremot andra typer av riskbedömningar och helt andra målgrupper. Särskild kompetens finns vid RMV i första hand avseende den rättspsykiatriska populationen och den rättspsykiatriska bedömningen om någon till följd av sin psykiska störning har risk för återfall i allvarlig brottslighet. Myndigheten har också kompetens för att handlägga ett förhållandevis begränsat antal riskutredningar enligt lagen (2006:45) om omvandling av fängelse på livstid. De senare bedömningarna är förbehållna

personer som har begått de svåraste brotten vid en tidpunkt där minst tio år av verkställighet har förflutit och skiljer sig därvid från nu aktuell målgrupp.

Vidare kan det understrykas att det är en helt annan sak att bedöma risk för återfall inför villkorlig frigivning än de bedömningar som RMV har erfarenhet av att utföra. Den population som kan komma ifråga kommer utifrån tillgängligt material och riskbedömningsmetoder sannolikt i stor utsträckning bestå av högriskindivider. Det kommer därför röra sig om en grupp där en riskbedömning ger vid handen att det nästan uteslutande föreligger en hög och aktuell återfallsrisk.

I utkastet till lagrådsremiss görs bl.a. bedömningen att ett "...skäl att inhämta en utredning om risk för nya brott kan föreligga om Kriminalvården inför villkorlig frigivning beträffande en intagen som omfattas av regleringen bedömer att risken för återfall i allvarlig brottslighet är hög." Det ligger nära till hands att RMV kommer att göra en liknande bedömning av återfallsrisken som den som redan skett vid Kriminalvården. Det är därför oklart vad RMV:s bedömning ska kunna tillföra i sak. Mervärdet av en riskbedömning utförd av en extern part, likt den typ av riskbedömningar RMV utför i andra sammanhang där fokuset mer är på långsiktig riskhantering från samhällets sida, kan i bästa fall förväntas vara högst begränsat.

Det finns heller inte motsvarande behov eller samma starka rättssäkerhetsintressen av att en utomstående aktör utför en riskbedömning som vid omvandling av fängelse på livtid. I denna del hänvisas även till den ordning som finns i fråga om riskbedömningar vid utskrivningsprövning inom den rättspsykiatriska vården. Där ansvarar förvaltningsrätten – som bistås av en sakkunnig läkare – för att efter en anmälan från chefsöverläkaren pröva om det till följd av den psykiska störning som föranlett beslutet om särskild utskrivningsprövning inte längre finns risk för att patienten återfaller i brottslighet som är av allvarligt slag.

Det kan tilläggas att RMV:s rättspsykiatriska verksamhet endast utför uppdrag på begäran av domstol som underlag för påföljdsval eller om omvandling av livstidsstraff. Myndigheten har i denna del utvecklat arbetsprocesser, metoder och erfarenhet för att utföra sakkunniguppdrag som svarar mot domstolarnas behov. Det är angeläget att upprätthålla den rättspsykiatriska verksamhetens roll som oberoende domstolssakkunnig även framöver.

De närmare förutsättningarna för riskbedömningarna

RMV anser vidare att myndigheten har sämre förutsättningar att bedöma personernas risk för återfall i allvarlig brottslighet än Kriminalvården i det aktuella sammanhanget. Kriminalvårdens uppdrag är att reducera eller helst förebygga klienternas framtida brottslighet. Den villkorliga frigivningen och de åtgärder som genomförs under den perioden är en viktig del av detta. Att skjuta upp den villkorliga frigivningen kan således leda till att återfallsrisken kortsiktigt reduceras, genom inkapacitering, men långsiktigt ökar, genom att angelägna åtgärder inte kan genomföras. Avvägningen mellan kortsiktiga och långsiktiga mål förutsätter ingående kunskap om den enskilda klienten, klientens omständigheter utanför anstalten och hur dessa faktorer kan förväntas samspela med lokalt tillgängliga riskhanteringsåtgärder. I överföringen av information mellan myndigheter är det

sannolikt att den kunskapen delvis går förlorad. Till följd av den villkorliga frigivningens integrerade roll i det brottsförebyggande arbetet är det mera ändamålsenligt att Kriminalvården gör bedömningen av när en villkorlig frigivning bör inledas, inbegripet bedömningen av risken för återfall i allvarlig brottslighet.

Vidare kommer RMV inte att ha motsvarande kunskap om personens situation, beteende och vilka återfallsförebyggande åtgärder som är möjliga. Det gäller bl.a. kunskapen om de villkor och den situation under vilken den villkorliga frigivningen annars skulle ha genomförts, inbegripet vilka åtgärder som finns att sätta in för att begränsa återfallsrisken. Inte heller kommer myndigheten ha tillgång till nödvändiga uppgifter som kan fungera som underlag till en riskbedömning, exempelvis i fråga om underrättelseuppgifter som finns i Kriminalvårdens säkerhetsregister. Bristande tillgång till sådana uppgifter undergräver syftet med riskutredningen, i vart fall i fråga om personer som begått brott som har utgjort led i en brottslighet som utövats i organiserad form (organiserad brottslighet). Det är annars inte meningsfullt att bedöma personernas eventuella utveckling efter domen. Det är särskilt svårt att se vad RMV:s bedömningar kan tillföra i dessa fall.

Sammantaget anser RMV att det står klart att myndigheten har sämre förutsättningar att uttala sig om återfallsrisken än vad Kriminalvården har.

Med tanke på de kostnader som aktuella riskutredningar är förknippade med är det därutöver svårt att se att den föreslagna ordningen är förenlig med krav på ett effektivt resursutnyttjande. Särskilt de personer som har begått organiserad brottslighet kommer i flera fall ha verkställt en relativt kort tid innan det blir aktuellt med riskbedömning, där avsevärd tid dessutom har tillbringats i häkte. Även i andra fall kommer personer ha verkställt en alltför kort tid för att någon ur riskhänseende genomgående personlig förändring ska ha hunnit uppnås. Att i det sammanhanget genomföra omfattande riskbedömningar av personerna av en utomstående aktör framstår inte som en effektiv användning av resurser.

Det aktuella förslaget förutsätter dessutom att en helt ny riskutredningsverksamhet byggs upp inom RMV, som i väsentliga delar i dag finns hos Kriminalvården. Det kan därför ifrågasatts om detta är rimligt utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv.

Det krävs ytterligare tid för att utveckla verksamheten

Med utgångspunkt i det föreslagna ikraftträdandet den 1 januari 2026 bedömer RMV att de första riskutredningarna kommer att behöva genomföras i början av år 2027.

Myndighetens riskbedömningskompetens tas redan i anspråk för de rättspsykiatriska undersökningarna och i ärenden om omvandling av fängelse på livstid. Myndigheten har också nyligen initierat ett utvecklingsarbete i syfte att kunna genomföra riskutredningar vid en ny tidobestämd påföljd enligt ett särskilt regeringsbeslut. Redan denna utvidgning innebär stora utmaningar i närtid för en begränsad och högspecialiserad verksamhet. Myndighetens bedömning är att befintlig personal och expertis i princip inte kommer att kunna genomföra aktuellt uppdrag. De riskutredningar som det här är fråga om bedöms uppgå till ett alltför stort antal för att det ska vara möjligt att bygga upp den nya verksamheten i tid. I

denna del bör hänsyn även tas till de förslag som lagts i betänkandet En straffreform (SOU 2025:66) som kan förväntas leda till att det blir avsevärt fler ärenden där en riskbedömning kan bli aktuell.

RMV skulle markant behöva förstärka verksamheten med ny kompetens och medarbetare för att kunna hantera följderna av förslagen och det är högst oklart om myndigheten kommer att kunna bygga upp den nya riskutredningsverksamheten samt genomföra nödvändigt utvecklingsarbete, nyrekrytering och övriga förberedelser i tid för att hantera den ärendemängd som förutsätts. Behovet av nyrekrytering förväntas vara mycket svårt att tillgodose eftersom det råder konkurrens om de få personer som har specialkunskaper på riskbedömningsområdet inom rättsväsendet. Till detta kommer att legitimerad personal är bunden av yrkesetiska regler och att sådan personal inom RMV har framfört att det nya uppdraget inte är förenligt med dessa regler, vilket förväntas försvåra rekryteringen ytterligare.

Om förslaget genomförs utan att RMV får nödvändiga förutsättningar för att bygga upp den nya verksamheten undergrävs syftet med riskutredningarna än mer. Till detta kommer risken för negativ påverkan på övrig verksamhet om den måste nedprioriteras i frågor där myndigheten i dag har unik kompetens. Det finns då risk för att myndigheten får svårt att behålla erfarna medarbetare men även att rekrytera samt att upprätthålla de grundläggande uppdragen. En stor ärendeökning kommer dessutom kräva tillgång till anpassade och säkra lokaler för samtal med klienter, något som redan med dagens ärendemängd är en brist.

Därutöver tillkommer att reformen förutsätter att RMV kan förstärka säkerhetsorganisationen vid myndigheten om myndigheten ska utföra riskutredningar. Det saknas exempelvis motsvarande stöd för hantering av underrättelseinformation som Kriminalvården har i fråga om ett säkerhetsregister. Även i övrigt förutsätter den nya målgruppen personer som begått organiserad brottslighet nya säkerhetsöverväganden och anpassningar som svårligen kan genomföras i tid till det föreslagna ikraftträdandet. Att förstärka säkerhetsorganisation i dialog med bl.a. Kriminalvården och Polismyndigheten kommer att ta ytterligare tid i anspråk än vad förslaget ikraftträdande medger.

Mot denna bakgrund bedömer RMV att myndigheten inte kan hantera uppgiften i aktuell omfattning så snart som det föreslagna ikraftträdandet förutsätter.

2. Förslag på en alternativ ordning i fråga om uppskjuten villkorlig frigivning

Om regeringen går vidare med förslaget om att beakta risken för återfall i allvarlig brottslighet som skäl för att skjuta upp villkorlig frigivning anser RMV att förslaget bör ändras i flera avseenden. Bedömningen av risk för återfall i allvarlig brottslighet bör ske av den myndighet som fattar beslut om uppskjuten villkorlig frigivning. Genom att den dömde kan överklaga Kriminalvårdens beslut till domstol kan domstolen noggrant granska Kriminalvårdens underlag och bedömningar. Om det vid domstolens prövning finns behov av en riskbedömning från en utomstående oberoende aktör kan regler införas om att domstol får inhämta

kompletterande riskutredning i de fall det bedöms vara nödvändigt för prövningen av frågan om uppskjuten villkorlig frigivning.

En sådan ordning innebär att en rad av de svagheter som det aktuella förslaget är förenat med undviks samtidigt som den enskildes rättssäkerhet inte eftersätts. Eftersom Kriminalvården är den myndighet som har tillgång till bäst underlag och kompetens för den aktuella uppgiften finns förutsättningar för en mera välfungerande ordning och bättre riskbedömning redan vid myndighetsbeslutet. En sådan ordning minimerar bl.a. den väsentliga risk för informationsförlust mellan Kriminalvården och RMV som finns enligt aktuellt förslag samtidigt som endast Kriminalvården kan värdera risken under den period som den villkorliga frigivningen annars skulle ha skett.

3. Behov av ändringar av aktuellt förslag och förstärkningar av RMV

För det fall regeringen gör bedömningen att RMV ska genomföra riskutredningar på begäran av Kriminalvården behöver förslaget ändras i vissa hänseenden. Nedan behandlas behovet av ändringar i några centrala frågor.

Tillgång till underrättelseuppgifter

Ovan har det framhållits att det är bristfälligt att bedöma risken för återfall utan tillgång till aktuella underrättelseuppgifter avseende undersökningspersonen. Vid Kriminalvården finns ett säkerhetsregister där personuppgifter registreras för att förebygga, förhindra eller upptäcka brott eller brottslig verksamhet på häkten och i kriminalvårdsanstalter eller i samband med annan straffverkställighet, och säkerställa ordning och säkerhet på häkten, i kriminalvårdsanstalter och i annan verksamhet som Kriminalvården bedriver. De uppgifter som finns i registret är förutom att vara centrala som underlag vid en eventuell bedömning av återfallsrisk – i vart fall i fråga om personer som begått organiserad brottslighet – även avgörande för hanteringen säkerhetsfrågor vid genomförandet av riskutredningar

Uppgifter i Kriminalvårdens säkerhetsregister kan bl.a. omfattas av sekretess enligt 18 kap. 1 §, 18 kap. 3 §, 15 kap. 2 § och 35 kap. 15 § i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Den föreslagna sekretessbrytande bestämmelsen avser emellertid endast 35 kap. 15 §. Den myndighet som ska svara för riskutredningar torde därmed regelmässigt inte få ut aktuell underrättelseinformation som omfattas av andra bestämmelser. RMV har heller inte tillgång till sådana uppgifter, jämför 23 § i förordning (2018:1746) om kriminalvårdens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område. Det innebär att myndigheten även kommer att ha otillräckliga säkerhetsmässiga förutsättningar att genomföra utredningarna.

Om RMV ska ansvara för riskutredningsverksamheten är det helt nödvändigt med tillgång till sådan information. Ytterligare författningsändringar krävs i denna del som möjliggör att RMV regelmässigt får ta del av sådana uppgifter om aktuella personer. Det är annars inte möjligt att upprätthålla säkerheten runt aktuella personer och personal. Utöver den föreslagna sekretessbrytande regeln avseende 35 kap. 15 § OSL behövs det därför motsvarande sekretessbrytande regler avseende de

bestämmelser om sekretess som angivits ovan. Detta förutsätter dock även vissa ändringar av RMV:s organisation och säkerhetsarbete i syfte att kunna hantera sådan information bl.a. avseende på krav utifrån sekretess-, och informations- och personalsäkerhet.

Tillgång till vissa andra uppgifter

Det har framhållits ovan att det endast är Kriminalvården som har nödvändig kunskap för att göra riskbedömningarna. Den myndighet som bedömer återfallsrisken kommer att behöva närmare kunskap bl.a. om den plan som annars skulle ha gällt vid den villkorliga frigivningen. Riskutredningen förutsätter att Kriminalvården tillhandahåller en detaljerad plan för under vilka omständigheter den villkorliga frigivningen annars skulle ske. Detta behöver särskilt regleras då riskbedömningen annars kommer att behöva ske utan nödvändig kunskap och utifrån otillräckliga förutsättningar.

Det bör även framhållas att den aktuella sekretessbrytande bestämmelsen inte framstår som ändamålsenlig. Det är exempelvis oklart varför den går utöver vad ansvarig myndighet får ut i ärenden enligt 11 § lagen om omvandling av fängelse på livstid. Det finns skäl att se över den sekretessbrytande bestämmelsen utifrån vilka uppgifter som förslaget förutsätter att ansvarig myndighet behöver hämta in för att uttala sig om risken för återfall i allvarlig brottslighet.

En utökad och förstärkt säkerhetsorganisation

Den grupp som kommer ifråga för riskbedömning innebär ett nytt klientel, med en hög andel personer som begått organiserad brottslighet, som myndighetens rättspsykiatriska verksamhet endast undantagsvis hanterat tidigare. Det finns en stor risk för försök till otillbörlig påverkan, hot och våld relaterat till de bedömningar som förutsätts ske av de utredare som deltar i utredningar och uppger sitt namn i samband med detta. Det framstår därför som en särskilt utsatt arbetsuppgift. Det måste därmed finnas lämpliga strukturer på plats för att hantera de risker som kan uppstå.

Den primära hotbilden mot myndighetens personal och anhöriga avser förutom interaktioner med personer vid en eventuell undersökning framförallt den hotbild som förväntas mot medarbetare av utomstående personer, men också indirekt utifrån den hotbild som finns gentemot de personer som blir föremål för riskutredning. Myndighetens medarbetare kommer att vara särskilt utsatta vid utförandet av efterfrågade riskutredningar. Myndighetens säkerhetsarbete behöver förstärkas för att möta den typen av risker för hot och våld som kan antas uppkomma. Det medför krav på ytterligare bemanning och andra säkerhetshöjande åtgärder. De säkerhetsrisker som finns bedöms även avsevärt försvåra nyrekrytering.

Behov av ytterligare reglering och klargörande för utredningssamtal

Enligt förslaget ska det kunna förekomma att en utredning om risk för återfall i brottslighet behöver utföras på en annan plats än på anstalten där den intagne vistas. Vidare anges att den intagne som ska genomgå en riskutredning får vistas utanför anstalt i den utsträckning som den myndighet som ansvarar för utredningen bedömer är nödvändigt.

I detta sammanhang kan understrykas att RMV saknar de tvångsbefogenheter som krävs i det sammanhanget. Myndigheten kan exempelvis inte tillämpa de särskilda kontroll- och tvångsbefogenheter som framgår i 8 kap. fängelselagen (2010:610). I avsaknad av rättsliga befogenheter i den aktuella situationen behöver frågan om vilka befogenheter som behöver finnas vid RMV beredas vidare och regleras i lag.

Det bör även regleras vad som ska gälla i övrigt om utredningssamtal ska ske hos RMV. Det förutsätter i så fall, i brist på andra befogenheter, att Kriminalvården transporterar, bevakar och ansvarar för att upprätthålla säkerheten runt aktuell person vid utredningssamtalen. Myndigheten befarar att det kommer vara svår genomförbart med utredningssamtal hos RMV utifrån Kriminalvårdens situation och utifrån nödvändig säkerhet avseende aktuella personer. Om myndighetens anställda i stället förutsätts resa till berörda anstalter för genomförandet av aktuella utredningar kommer det att vara förenat med praktiska utmaningar i fråga om logistik, resor och tidsåtgång. En sådan ordning kan också kräva nya överväganden avseende säkerheten för den personal som ska resa till eventuella utredningssamtal.

Det är även önskvärt att aktuellt lagförslag ger utrymme för riskutredande samtal genom ljud- och bildöverföring. Rättsläget avseende om sådana undersökningar får genomföras inom ramen för den rättspsykiatriska undersökningsverksamheten har vid RMV bedömts vara oklart. Det gäller bl.a. med hänvisning till de bedömningar som Socialstyrelsens gjort i fråga om läkarundersökningar inom psykiatrin.

Myndigheten noterar att det i förslaget inte ställs något krav på personlig undersökning – eller för den delen någon undersökning alls. Det bedöms därmed inte finnas motsvarande osäkerhet om det är tillåtet med undersökning genom bild- och videoöverföring inom ramen för denna nya verksamhet som inom myndighetens rättspsykiatriska verksamhet. Det vore ändå klagande med en bedömning av frågan från lagstiftarens sida.

Upprepade riskutredningar och vissa andra frågor

Utifrån RMV:s perspektiv och erfarenhet i fråga om den typ av riskutredningar som myndigheten genomför är det problematiskt att förslaget kan leda till så frekventa riskbedömningar. Kravet på hur ofta en riskutredning ska inhämtas måste enligt RMV ändras så att det är möjligt att underlåta att inhämta en riskutredning i klart fler fall än då det är uppenbart obehövligt.

Det kan visserligen anföras att det är positivt för den enskilde med förnyade bedömningar. Mot detta ska dock ställas att det är problematiskt med upprepade riskbedömningar av samma omständigheter som individen har ingen eller liten utsikt att påverka under några månader. Det är svårt att se att det kan ske större ändringar av risknivån på så kort tid och det är särskilt problematiskt om de dömda inte har goda förutsättningar att påverka aktuella riskfaktorer genom behandlingsprogram och andra åtgärder under den tid som gått sedan den föregående riskutredningen.

Oavsett vilken bedömning som görs i denna del avstyrker RMV att omfattande upprepade riskbedömningar görs i relativ närtid utan att det finns några reella förbättringsmöjligheter för individen. En ny riskutredning bör inte inhämtas om det inte framkommit skäl för att personen genomfört risksänkande åtgärder eller annars bedöms ha påverkat sin risksituation positivt, alternativt om viss ytterligare tid har gått sedan senaste riskutredning.

Från etiska utgångspunkter är det centralt att aktuella personer ges goda möjligheter att arbeta med identifierade riskfaktorer. Program- och behandlingsverksamhet blir då central. Det finns redan utifrån det i övrigt ansträngda läget inom Kriminalvården risk för att personer inte får tillräcklig tillgång till nödvändiga insatser. Att återkommande genomgå riskutredningar utan tillräckliga möjligheter till förbättringar och utveckling är problematiskt ur etisk synvinkel och riskerar i förlängningen att försämra personernas attityder mot rättsväsendet och försämra återanpassningen i samhället efter frigivningen.

RMV hänvisar även särskilt till vad myndigheten anförde inom ramen för remissen av promemorian Hyra anstaltsplatser utomlands (Ds 2025:1) i fråga om livstidsdömda. Motsvarande bedömning görs i fråga om personer som kan bli föremål för uppskjuten villkorlig frigivning med hänsyn till risk för återfall i allvarlig brottslighet. Detta behöver övervägas närmare då det finns potentiella motsättningar mellan verkställighet utomlands och individens möjlighet att påverka sin situation och genomförandet av särskilda riskutredningar under verkställigheten. De etiska betänkligheter som finns avseende upprepade riskutredningar gäller med än större styrka här. Detta behöver övervägas närmare samtidigt som formerna för eventuella riskutredningar avseende sådan person behöver utredas vidare. Det saknas i denna del tillräckligt med underlag för att överväga om det alls är möjligt att genomföra sådana riskutredningar avseende personer som verkställer fängelsestraff utomlands.

Vidare efterfrågar RMV klargörande kompletteringar avseende att det inte bör bli aktuellt att inhämta en riskutredning om det finns skäl att skjuta upp den villkorliga frigivningen på grund av misskötsamhet. Det bör även klargöras vad som ska gälla i fråga om riskbedömningar för personer som utvisats.

Ekonomiska konsekvenser m.m.

De ekonomiska konsekvenserna om RMV får i uppdrag att genomföra aktuella riskutredning på Kriminalvårdens begäran är osäkra och beror i första hand på antalet riskutredningar men också de överväganden som görs i fråga om genomförandet och utformningen av utredningarna, platsen för genomförandet av utredningssamtal, behovet av relaterade resor för riskutredare och i synnerhet nödvändiga säkerhetsanpassningar som behöver genomföras i verksamheten. Osäkerheten finns avseende de ekonomiska bedömningarna utifrån att det är oklart i vilken utsträckning myndigheten kan utveckla nödvändig förmåga att hantera uppgiften utifrån det föreslagna ikraftträdandet.

RMV:s bedömning är att de angivna uppstartskostnaderna kommer att vara något högre än vad som anges i förslaget och uppgå till cirka 13,5 miljoner kronor. RMV

kan vid behov tillhandahålla ett mera detaljerat underlag för beräkningen.

RMV bedömer i nuläget att myndigheten kommer att behöva genomföra vissa organisationsförändringar inbegripet införandet av en särskild riskutredningsenhet som i stor utsträckning ska bemannas med ny personal. Även andra ändringar i organisationen kan behövas för att tillgodose behov av att hantera sådan underrättelseinformation som är en nödvändig förutsättning för att kunna åta sig ansvaret att genomföra riskutredningarna.

Det omfattande rekryteringsbehovet av kvalificerad riskutredningspersonal bedöms vara en stor osäkerhetsfaktor för genomförbarheten av förslaget och för de ekonomiska bedömningarna. Det är vidare oklart om dagens lokaler kan inrymma denna verksamhet varför myndigheten kan komma att behöva hyra särskilda lokaler. Sådana lokaler kan med hänsyn till förutsättningarna för att bedriva verksamheten kräva omfattande säkerhetsanpassningar, vilket kan vara förknippat med behov av ytterligare medel. Om reformen genomförs med det föreslagna ikraftträdandet förväntas dock den nya enheten inledningsvis behöva ta befintliga lokaler i anspråk, vilket riskerar att påverka övrig verksamhet negativt genom undanträngningseffekter medan en kostnadsökning förväntas uppstå över tid för att hyra nya säkra lokaler.

De första riskutredningarna förväntas genomföras i början av år 2027. Myndigheten förväntar sig sedan en över tid ökande volym av ärenden vilket kommer att påverka kostnaderna för verksamheten. De riskutredningar som behandlades i betänkandet Ett ändamålsenligt samhällsskydd – Vissa reformer på straff- och straffverkställighetsområdet (SOU 2024:48) bedömdes där uppgå till 181 500 kronor (beräknat i 2023 års priser). Motiveringen var att kostnaden är jämförbar med en arbetsinsats och kostnad för att genomföra en rättspsykiatrisk undersökning avseende en person som inte är häktad eller en riskutredning avseende en livstidsdömd person.

Det finns en stor osäkerhet i denna del med avseende på aktuellt förslag, men RMV bedömer att kostnaden per utredning kommer att vara lägre då riskutredningarna inte bör vara fullt lika omfattande och ha samma dignitet som i fråga om en ny tidsbestämd påföljd. Givet vad som i dag är känt bedömer RMV att 110 000 kronor per utredning är den kostnad som förslaget kommer att vara förknippat med om 220 utredningar genomförs under ett år. Kostnaderna avser primärt kostnad för ytterligare personal, lokaler och resor. Myndigheten kan vid behov tillhandahålla ett mera detaljerat underlag även i denna del.

Volymen av riskutredningar är dock kritisk för den kostnad som RMV förväntas ha för att utföra uppdraget. Om volymen är högre än den volym som antas i förslaget kommer kostnaden att öka och ytterligare anslagsmedel behöver tillföras till verksamheten. Vissa kostnader är linjära, vissa är avtagande och andra ökar stegvis. I de delar regeringen överväger att gå vidare med förslagen i SOU 2025:66 måste förnyade bedömningar ske av antalet riskutredningar och därmed av kostnaderna. RMV förutser att även ytterligare dialog kommer behövas i frågan då kostnaderna är beroende av frågor om förslagets slutliga utformning med hänsyn till de nödvändiga ändringar som framhållits ovan.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektören Jenny Kvarnholt. Föredragande har varit verksjuristen Olof Larsson. I den slutliga handläggningen har avdelningschefen Jesper Svedberg, chefsjuristen Anton Svensson och säkerhetschefen Tomas Lindfors deltagit.

Jenny Kvarnholt

Olof Larsson